

De NAVO in Zuid-Afghanistan

Hans de Vreij

In de rijke mondelinge geschiedenis van Afghanistan leven tot op de dag van vandaag vele historische anekdotes voort. Zo kennen de bewoners van Uruzgan en wijde omstreken ook het volgende verhaal. In de jaren tachtig trok eens een compleet tankregiment van de sovjettroepen, aangevuld met *Spetznatz* commando-eenheden een bergvallei in om er een eind te maken aan het verzet van de *mujahedin*. Enige weken later was er van de brigade en de *Spetznatz* niet veel meer over dan gehakt, zo wil de overlevering. De locatie van dit epos: een vallei even ten noorden van Deh Rawod, waar twintig jaar na dato de kleinere van de twee Nederlandse NAVO-bases in de provincie Uruzgan is opgebouwd.

De anekdote deed deze zomer de ronde op de enorm uitgestrekte legerbasis ten zuiden van de stad Kandahar. KAF heet die basis in de militaire volksmond, de afkorting voor *Kandahar Airfield*. Ten tijde van de sovjetbezetting van Afghanistan waren hier maar liefst 30.000 militairen gelegerd en ze hielden zich ondermeer onledig met het deels verwoesten van de op een na grootste stad van Afghanistan. Maar de sovjets vertrokken in 1989, en er resten op 'KAF' bijna geen sporen meer van hun verblijf. Nadat hier in 2002 het allerlaatste verzet van de Taliban was gebroken begon de bouw van een Amerikaans kamp van waar de operatie *Enduring Freedom* (OEF) in Zuid-Afghanistan werd aangestuurd en uitgevoerd.

Operatie Medusa

Per 1 augustus heeft de NAVO de verantwoordelijkheid voor de zes zuidelijke provincies overgenomen van *Enduring Freedom*, en KAF is nu het zuidelijke zenuwcentrum van ISAF, de *International Security Assistance Force*, die met een stevig mandaat van de VN-veiligheidsraad in Afghanistan veiligheid en stabiliteit moet brengen teneinde wederopbouw mogelijk te maken. Vanuit dit *Regional Command South* van ISAF werd na een maand van voorbereidingen op 2 september ook de eerste, grootste en heftigste grondoperatie gelanceerd uit de historie van het Atlantisch Bondgenootschap: Operatie Medusa.

Tweeduizend man (hoofdzakelijk Canadezen en Afghanen), gesteund door onder andere Nederlandse artillerie en Apache-gevechtshelikopters, moesten een gebied ten westen van Kandahar schoonvegen. De Taliban vormden er een te grote bedreiging, zowel voor de enige ringweg van Afghanistan als voor de stad Kandahar zelf. Twee weken en (volgens NAVO-cijfers) meer dan duizend dode Taliban later eindigde 'Medusa', simpelweg omdat de Talibanstrijders er achter kwamen dat hun poging om 'klassieke' tactieken te gebruiken tegen een moderne tegenstander niet werkte. Ze trokken in kleine groepjes uit het gebied weg en de NAVO verklaarde bij gebrek aan een zichtbare tegenstander op 15 september Operatie Medusa officieel voor beëindigd.

Hete zomer

Maar dit was dus niet het Zuid-Afghanistan waarvan nog in het voorjaar de toenmalige Britse minister van Defensie John Reid zei te hopen dat zijn troepen er enige jaren hun werk zouden kunnen doen zonder ook maar een schot te lossen. Nog in mei zei NAVO-opperbevelhebber generaal James Jones in een interview met deze verslaggever dat er per zuidelijke provincie "hooguit een paar honderd" Talibanstrijders waren. Ze zouden niet in staat zijn om in grotere groepen te opereren dan "tien tot twintig man." Verder was al eerder de verwachting geuit dat het patroon van de activiteiten van de Taliban in 2006 niet wezenlijk zou afwijken van dat in eerdere jaren: een flink voorjaarsoffensief na de 'winterstop', maar niet meer dan dat. De gebeurtenissen van de afgelopen zomer hebben bewezen dat die verwachting te optimistisch is geweest.

luchtsteun worden ingeroepen. Zo kan het voorkomen dat er in de dagelijkse overzichten van de Amerikaanse luchtmacht (zo'n beetje de beste graadmeter voor de intensiteit van gevechtshandelingen in Zuid-Afghanistan) melding wordt gedaan van luchtaanvallen tegen de Taliban "in de buurt van Tarin Kowt", met inzet van Amerikaanse B-1B bommenwerpers, Franse Mirages of Britse Harriers.

Het gaat daarbij meestal om luchtoperaties in het kader van operatie *Enduring Freedom* ter ondersteuning van Afghaanse regeringstroepen of Amerikaanse eenheden. Of, bijvoorbeeld, voor de Australische *Special Forces* die tot voor kort vanuit een zorgvuldig afgeschermd gedeelte van het kampement bij Tarin Kowt opereerden. Het Nederlandse ministerie van Defensie meldt dergelijke gevechten niet, ook al vinden ze plaats in de 'Nederlandse' provincie Uruzgan. Defensie is daarover nuchter: afgesproken is dat de Nederlandse ISAF-troepen in eerste aanleg alleen in het zuiden van de provincie zullen opereren, maar een openbaar stuk waaruit blijkt waar dan precies de 'demarcatielijn' loopt tussen ISAF en OEF is er niet. Volgens de hoogste Nederlandse militair, de commandant der strijdkrachten generaal Dick Berlijn, is er ook niet zo'n precieze lijn te trekken.

Overigens is ook de 'politieke demarcatielijn' tussen ISAF en OEF niet helemaal duidelijk. In Nederland heeft de mening post gevat dat OEF zich in Afghanistan vooral bezighoudt met het bestrijden van Taliban en Al Qaeda, terwijl ISAF zich meer op stabilisatie en wederopbouw richt – een overdreven simplificatie van de feiten. Zo kwam het Nederlandse Provinciaal Reconstructieteam (PRT) op 1 augustus in een gespreid bedje terecht: in het kader van OEF was er namelijk al lang een Amerikaans PRT in en rond de hoofdstad van Uruzgan actief om de 'hearts and minds' van de lokale bevolking te winnen.

En *Forward Operating Base Ripley* moge dan wat krijgshaftiger klinken dan 'Kamp Holland' – het gaat om dezelfde locatie bij de onverharde start- en landingsbaan ten zuiden van het stadje. Omgekeerd was ook bij de gehele NAVO duidelijk dat de ISAF-missie in het zuiden een hele andere tak van sport zou worden dan in het rustige noorden en westen. Dat weerspiegelt zich ook in de samenstelling van de uitgezonden eenheden. Nederland heeft getalsmatig gezien een zeer klein PRT, omringd door een 'ring van staal' – gevechtseenheden, zware artillerie, Apaches en F-16's. Bij de drie andere hoofdrolspelers in het zuiden (Canada, Groot-Brittannië en de VS) is dat niet anders.

Debat over taken

Wat wel typisch Nederlands is: de voortdurende politieke en maatschappelijke discussie over de taken die onze krijgsmacht in Zuid-Afghanistan zou moeten vervullen. 'Vechtmissie' versus '(weder)opbouwmissie' – een dik half jaar nadat regering en parlement het groene licht gaven voor het uitsturen van de Nederlandse 'Task Force Uruzgan' gaat die discussie nog steeds voort – niet in de laatste plaats gevoed door het stevige optreden van ISAF in het algemeen en de *Task Force* in het bijzonder.

Deels berust dat debat op een gebrek aan kennis van zaken: in het NAVO-besluit van 8 december 2005 en de daaropvolgende Kamerbrief van 22 december staat glashelder waar het bij ISAF Fase III (het zuiden) om draait: "De Afghaanse autoriteiten zodanig te versterken dat die op termijn zelfstandig in staat zullen zijn de veiligheid en stabiliteit in het eigen land te garanderen." (passage uit de Kamerbrief). En: "Het Nederlandse detachement zal zich overeenkomstig het ISAF-mandaat richten op het bevorderen van stabiliteit en veiligheid door het vergroten van de steun van de lokale bevolking voor de Afghaanse autoriteiten, en het verminderen van de steun voor de Taliban en aanverwante groeperingen."

Niet dat wederopbouw niet genoemd wordt, maar het is geen primaire taak:

Het bevorderen van goed bestuur, een efficiënte politie en leger, bevordering van de rechtsstaat, het verrichten van CIMIC- en wederopbouwactiviteiten, en het bevorderen van wederopbouwactiviteiten door anderen zijn belangrijke onderdelen van deze aanpak. Vanwege de veiligheidssituatie is het noodzakelijk het PRT en zijn personeel goed te beveiligen. Tevens kan het noodzakelijk zijn in bepaalde gebieden offensieve acties uit te voeren teneinde het optreden van het PRT en de Afghaanse overheid in die gebieden mogelijk te maken.

Tot zo ver de Kamerbrief van 22 december vorig jaar. Het gebruik van het woord 'opbouwmissie' wanneer er verwezen werd naar de activiteiten van de Nederlandse *Deployment Task Force* – de kwartiermakers dus – heeft ook niet bijgedragen tot duidelijkheid.

Uniformen

Zoals gezegd, de discussie is niet verstomd, en heeft soms tot nogal potsierlijke besluiten geleid. Zoals daar was: het besluit om de Nederlandse troepen in groene uniformen naar Afghanistan te sturen om zo een duidelijk onderscheid te bevorderen tussen de Nederlanders en de Amerikanen van *Enduring Freedom*, gekleed in hun woestijnkleurige camouflagepakken. Pas eenmaal ter plaatse leek men er achter te komen dat die donkergroene pakken wel erg heet werden in de verzengende zon van Zuid-Afghanistan. Bovendien leek het als een verrassing te komen dat ook het gehele Afghaanse regeringsleger in donkergroen camouflagepak gekleed gaat. Inmiddels is men op zijn schreden teruggekeerd en gaan de Nederlandse militairen gekleed in het woestijnkleurige gevechtspak. Bij de Bondgenoten in het algemeen en de Amerikanen in het bijzonder worden dergelijke 'poldernuances' niet op prijs gesteld. Nederland is een volwaardige en actief deelnemende coalitiegenoot binnen de operatie *Enduring Freedom*, en men begrijpt simpelweg niet waar Den Haag moeilijk over doet of deed.

Dat moeilijk doen geldt in zekere mate ook voor de verslaggeving van de Nederlandse deelname aan ISAF in het zuiden. Weliswaar kunnen journalisten vanaf het begin 'embedded' mee met de Nederlandse militairen, maar in tegenstelling tot de Amerikaanse, Britse en Canadese media gaat dat 'embedded' in het geval van Nederland nog niet zo ver dat verslaggevers ook mee kunnen op gevechtspatrouilles of vergelijkbare activiteiten, waardoor er niet echt een reëel beeld in de media kan ontstaan. Verder is het ministerie van Defensie soms wat karig in de berichtgeving – zo blijft stevast onvermeld dat de basis op Kandahar Airfield – en dus ook de Nederlandse militairen daar – regelmatig wordt beschoten met raketten of ander wapentuig (het gemiddelde stond in september op ruim vier beschietingen per week). Het niet-vermelden daarvan is gebaseerd op een formele reden: 'KAF' is geen Nederlandse maar een internationale basis.

Extra troepen?

Maar terug naar de eigenlijke missie in Zuid-Afghanistan. Nu al is duidelijk dat de NAVO veel te weinig troepen naar het gebied heeft gestuurd. In eerste aanleg zo'n 8.000 man en dat worden er ongeveer 10.000 na nieuwe toezeggingen van Roemenië en een aantal andere lidstaten. Een vergelijking met de NAVO-stabilisatiemissie IFOR/SFOR in Bosnië-Herzegovina dringt zich op. Daar waren op het hoogtepunt maar liefst 60.000 NAVO-militairen ingezet. Maar dat was in een kleiner gebied, ná het sluiten van een vredesakkoord, en met duidelijke linies die bewaakt moesten worden. In Afghanistan is van duidelijke linies geen sprake, om van vredesakkoorden maar te zwijgen.

De hoogste civiele vertegenwoordiger van de NAVO in Afghanistan, de Nederlander Daan Everts, zei op 25 september in een interview met *de Volkskrant* dat de twee situaties om nog

een andere reden lastig met elkaar te vergelijken zijn: de drugskartels. “In het Westen vergeten we wel eens welke duistere krachten hier heersen. Een vergelijking met de Balkan gaat niet op. Naast het onderlinge wantrouwen en de etnische rivaliteit, is er een immense drugsbusiness. De puissant rijke drugsbaronnen vormen een formidabeler tegenstander dan de Taliban”, zei Everts. Soortgelijke woorden heeft ook opperbevelhebber generaal James Jones bij herhaling geuit.

Het Bondgenootschap heeft nu een probleem: de lidstaten zijn er niet erg happig op om extra troepen te sturen, terwijl men het er wel over eens is dat deze eerste grote inzet buiten het ‘traditionele’ operatiegebied wel *moet* slagen, wil de NAVO zijn geloofwaardigheid en *raison d’être* niet verliezen. En dan te bedenken dat de mogelijk nog lastiger ‘Fase IV’ van ISAF – het oosten van Afghanistan – er aan staat te komen.

De voorbereidende gevechts- en wederopbouwactiviteiten voor deze volgende stap zijn in gang gezet door *Enduring Freedom*, ditmaal onder de naam *Mountain Fury*. Maar als het nu al zo moeilijk is om genoeg troepen te krijgen voor het zuiden, wat gebeurt er straks dan in het oosten?

Van verschillende zijden is er al geopperd om de kersverse *NATO Response Force* (NRF) in te zetten in het zuiden. Minister Kamp heeft die mogelijkheid in het openbaar geopperd, net als generaal Jones. Maar de NRF is uitdrukkelijk bedoeld voor tijdelijke klussen, niet om structureel gaten op te vullen. De druk ging tijdelijk van de ketel door een snelle toezegging van Roemenië voor een extra bataljon, dat als reserve-eenheid overal in het zuiden kan worden ingezet. Maar Duitsland bleek bijvoorbeeld niet te bewegen tot het verplaatsen van een deel van zijn troepen van het noorden van Afghanistan naar het zuiden.

Intussen heeft de NAVO in september middels de Operatie Medusa wel een niet mis te verstaan militair visitekaartje afgegeven. Wellicht zal die operatie ook deel uit gaan maken van de mondelinge overlevering in Afghanistan, de enorme klap die er in september 2006 ten westen van Kandahar-stad aan de Taliban is uitgedeeld. Maar met die ene slag is de oorlog nog niet gewonnen, om maar een gemeenplaats te gebruiken. Zoals een hoge Amerikaanse militair het eens zei: de winst in Afghanistan moet van dorp tot dorp worden bereikt, met praten of indien nodig met vechten.

Vanaf 1 november krijgt Nederland gedurende een half jaar het commando over het zuiden, óók over de Amerikaanse troepen in de provincie Zabul. Brigadegeneraal Ton van Loon zwaait vanaf die dag de scepter over *Regional Command South*. Nooit eerder heeft een Nederlandse commandant zo’n grote NAVO-troepenmacht tijdens een ‘ernstmissie’ moeten leiden en velen zullen zonder twijfel zijn activiteiten nauwlettend volgen.

Hans de Vreij is redacteur Vrede en Veiligheid van Radio Nederland Wereldomroep/Radio Netherlands.

Schrijven over de NAVO-operaties in Afghanistan in het algemeen en de Nederlandse bijdrage daaraan in het bijzonder voor een uitgave die niet wekelijks verschijnt, houdt een zeker risico in. Om maar iets te noemen: tussen het moment van schrijven en het verschijnen van dit nummer van *Atlantisch Perspectief* zouden kleine aardverschuivingen kunnen plaatsvinden. De Nederlandse ‘Task Force Uruzgan’ zou bijvoorbeeld zijn eerste echt grote gevechten met de Taliban hebben kunnen leveren, wellicht inclusief dodelijke slachtoffers aan Nederlandse zijde. De commandant van de *Task Force Uruzgan*, kolonel Theo Vleugels, voorspelde begin september tegenover *de Volkskrant*: “Er komt een moment dat we tegen elkaar aanlopen. Dat gaat gebeuren.” Zeker zijn in ieder geval twee zaken: in juli sneuvelden bij een actie van Nederlandse commando’s in Uruzgan tientallen Talibanstrijders – het hoogste aantal slachtoffers bij een tegenpartij sinds de gevechten in het voormalig Nederlands Nieuw Guinea, begin jaren zestig. Ook zeker: Nederland krijgt per 1 november het commando over alle NAVO-activiteiten in Zuid-Afghanistan; de zwaarste alliantieklus die ons land ooit kreeg toebedeeld. Zeker is ook dat de NAVO als geheel zich in Afghanistan geconfronteerd ziet met veel massaler, taaier, en diverser verzet dan vooraf was voorspeld.